LIBRIS | We know books

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Ochi de câine albastru

Traducere din limba spaniolă și prefață
TUDORA ȘANDRU MEHEDINȚI

LIBRIS We know books

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Ojos de perro azul
© Gabriel García Márquez, 1947

© RAO Distribuție, 2019
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Ilustrația copertei
© Yelena Panyukova | Dreamstime.com

2021

ISBN 978-606-006-664-4

RAO Distribuție
Str. Bârgăului, nr. 9-11, sector 1, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GARCÍA MÁRQUEZ, GABRIEL
Ochi de câine albastru / Gabriel García Márquez; trad. din lb. spaniolă și pref. : Tudora Șandru Mehedinți. - București: RAO Distribuție, 2021

ISBN 978-606-006-664-4

I. Șandru-Mehedinți, Tudora (trad.)

821.134.2

Cuprins

PREFAȚĂ
O fațetă mai puțin cunoscută
a creației lui Gabriel García Márquez / 7

A TREIA RESEMNARE (1947) / 31
EVA SĂLĂȘLUIEȘTE ÎN PISICĂ (1947) / 45
TUBAL-CAÍN FĂUREȘTE O STEA (1948) / 61
CEALALTĂ PARTE A MORȚII (1948) / 75
DIALOGUL OGLINZII (1949) / 88
TRISTEȚE PENTRU TREI LUNATICI (1949)/ 98
CUM FACE NATANAEL O VIZITĂ (1950) / 104
OCHI DE CÂINE ALBASTRU (1950) / 117
FEMEIA CARE VENEA LA ORA ȘASE (1950) / 127
NOAPTEA CORMORANILOR (1950) / 144
CINEVA RĂVĂȘEȘTE TRANDAFIRII (1950) / 152
NABO, NEGRUL CARE I-A FĂCUT
PE ÎNGERI SĂ AȘTEPTE (1951) / 158
VINE UN BĂRBAT PE PLOAIE (1954)/ 172
MONOLOGUL LUI ISABEL, VĂZÂND CUM
PLOUĂ ÎN MACONDO (1955) / 179

LIBRIS | We know books

O FAȚETĂ MAI PUȚIN CUNOSCUTĂ A CREAȚIEI LUI GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

– Cum îți privești opera, retrospectiv? Primele tale cărți, de pildă.

– Cu o duioșie aproape părintească. Așa cum îți amintești de copiii care acum sunt mari și pleacă de acasă. Văd aceste prime cărți nebuloase și neajutorate. Îmi amintesc de toate problemele pe care le-au pus tânărului care le-a scris...

– Există o legătură între aceste prime cărți și cele care, mai târziu, te-au făcut cunoscut pe plan mondial?

– Există și simt nevoia să știu că dăinuie și să veghez asupra ei.[1]

[1] Gabriel García Márquez, *El olor de la guayaba. Conversaciones con Plinio Apuleyo Mendoza (Parfum de guayaba. Conversații cu Plinio Apuleyo Mendoza)*, Barcelona, Bruguera, 1982, p. 87

LIBRIS | We know books

Această mărturie, simplă și emoționantă, a lui Gabriel García Márquez, făcută prietenului său din tinerețe, scriitorul columbian Plinio Apuleyo Mendoza, se referă neîndoios și la cele dintâi povestiri ale sale, scrise între 1947–1955 și apărute în suplimentul de duminică al ziarului *El Espectador* din Bogotá, marcându-i astfel debutul literar. Aceste prime narațiuni au avut însă o soartă ingrată: vreme de aproape douăzeci de ani, au rămas uitate în pagini de ziar și abia în 1974, adunate în volumul care poartă titlul uneia dintre ele, *Ochi de câine albastru,* au văzut din nou lumina tiparului, la editura Plaza y Janés, deci după publicarea primelor sale romane: *Vorbe în vânt* (1955), *Colonelului nu are cine să-i scrie* (1958) și *Ceasul rău* (1962), și a volumului de povestiri *Funeraliile lui Mamá Grande* (1959), dar și după capodopera care l-a propulsat pe autor pe orbita celebrității internaționale, romanul *Un veac de singurătate* (1967), aducându-i Premiul Nobel pentru Literatură în 1982 și o pletoră de superlative precum „cel mai mare vrăjitor al Americii Latine" sau „Cervantes latinoamerican".

La cele unsprezece povestiri care alcătuiau volumul *Ochi de câine albastru* la prima sa apariție și la reeditarea din 1982 (editura Bruguera) s-au adăugat apoi alte trei, în edițiile mai recente din 1987, 1996 și 1999 (editura Mondadori). Pe aceasta din urmă se întemeiază tălmăcirea de față, întru totul inedită în România, care cuprinde încă trei povestiri scrise în aceeași perioadă: *Tubal-Caín făurește o stea* (1948), *Cum face Natanael o vizită* (1950) și *Vine un bărbat pe ploaie* (1954).

Aceste paisprezece narațiuni ascund, fiecare, o istorie proprie și au întrunit aprecieri diferite în privința valorii lor, inclusiv din partea autorului; în ansamblu însă, ele constituie un punct de referință obligatoriu pentru viitoarea evoluție a scriitorului și, prin aceasta, prezintă, dincolo de netăgăduita calitate literară a marii lor majorități, și un interes documentar de primă însemnătate în deslușirea misteriosului laborator marquezian de creație. Căci multe dintre motivele și tehnicile care aveau să înflorească plenar în romanul *Un veac de singurătate* – neîngrăditele posibilități ale explorării subconștientului, multiplicitatea perspectivelor, marea libertate în tratarea timpului și a spațiului – își au obârșia în aceste prime povestiri.

Cum irumpe geniul narativ al marelui scriitor? García Márquez declara:

> ... Am început să scriu din întâmplare, poate numai pentru a-i demonstra unui prieten că generația mea era capabilă să producă scriitori[1]; apoi am căzut în capcana de a scrie mai departe din plăcere, iar mai târziu, în altă capcană, și anume, că nimic nu-mi plăcea mai mult pe lume decât să scriu.[2]

[1] Este vorba despre criticul Eduardo Zalamea Borda, directorul adjunct al ziarului *El Espectador,* din Bogotá, care a publicat aici o notă pesimistă în care deplângea faptul că în noua generație de scriitori columbieni nu existau nume demne de reținut.

[2] *Guayaba,* p. 33

LIBRIS | We know books

În ciuda acestor mărturisiri, începuturile sale literare nu sunt întâmplătoare, ci au o temeinică motivație, cu adânci rădăcini existențiale.

Copilăria, bogată în trăiri și în experiențe ce aveau să rodească prodigios într-o operă cu destin unic, i-a fost dominată de povești și de povestitori, în primul rând bunicii după mamă, în casa cărora și-a petrecut primii șase ani, într-o atmosferă ce i-a îngăduit de timpuriu să dea frâu liber imaginației, deoarece, crescând printre adulți, învață să asculte, să observe, să reflecteze în singurătate. Au urmat anii de școală, cu descoperirea uluitoare a nenumăratelor cărți de povești pe care le citea cu nesaț, și anii de liceu, în cursul cărora s-a lăsat stăpânit de pasiunea plină de devoțiune pentru poezie, care avea să-i determine hotărâtor formația intelectuală, „în chip esențial poetică", așa cum reiese și din propriile confesiuni, de unde nu lipsește o notă de umor:

> Interesul meu pentru literatură a început prin poezie... În textele de literatură spaniolă din manualele de liceu, am descoperit că îmi plăcea poezia tot atât de mult pe cât detestam gramatica.[1]

În 1946, când și-a luat bacalaureatul și s-a înscris la Facultatea de Drept a Universității Naționale din

[1] *Guayaba*, p. 69

Bogotá, poezia continua să fie „tot ce-l interesa mai mult în viață". Curând însă, interesul pentru proză i se trezește cu o forță devastatoare, după ce, într-o seară, un coleg de cameră îi împrumută la întâmplare una dintre cărțile pe care le cumpărase chiar atunci:

> Cartea era *Metamorfoza* lui Franz Kafka, în traducerea apocrifă a lui Borges, publicată de editura Losada din Buenos Aires, care mi-a deschis un nou drum încă de la primul rând, își amintește scriitorul în memoriile recent publicate[1], unde dedică acestui moment crucial pagini semnificative. Erau cărți misterioase, ale căror făgașe erau nu numai diferite, ci adesea opuse față de tot ceea ce cunoscusem până atunci. Nu era nevoie să demonstrezi faptele: era de-ajuns ca autorul să le fi scris pentru a fi adevărate, fără alte dovezi decât forța talentului și autoritatea glasului său. [...] Când am terminat de citit *Metamorfoza*, am simțit dorința de nebiruit de a trăi în paradisul acela necunoscut.

Din această dorință mistuitoare s-a născut convingerea că menirea lui era să fie scriitor și, odată cu ea, și prima povestire:

[1] *A trăi pentru a-ți povesti viața*, București, ed. RAO, 2004, p. 309

LIBRIS We know books

Zorii m-au surprins la mașina de scris călătoare [...] încercând să plănuiesc ceva care să semene cu bietul birocrat al lui Kafka, prefăcut într-un gândac uriaș. Zilele următoare nici nu m-am mai dus la facultate, de teamă să nu se destrame vraja, și am nădușit mai departe plin de invidie...[1]

Apariția povestirii, pe care o încredințase ziarului *El Espectador* din Bogotá, îl ia prin surprindere – convins fiind că, în cazul în care s-ar publica, n-avea să fie prea curând – și are asupra sa un impact de neuitat. Pentru a-și alina zbuciumul așteptării cutreierase, seară de seară, cafenelele,

... până pe 13 septembrie, când am intrat la El Molino și m-am pomenit cu titlul povestirii mele etalat pe toată pagina întâi a ultimei ediții din *El Espectador: A treia resemnare*. Prima mea reacție a fost certitudinea pustiitoare că n-aveam cele cinci centime să cumpăr ziarul. Era simbolul cel mai explicit al sărăciei. [...] Când am ieșit în stradă, gata de orice, am văzut un bărbat, trimis de providență, coborând dintr-un taxi cu *El Espectador* în mână, și l-am rugat pe loc să mi-l dăruiască. Așa mi-am putut citi prima povestire tipărită. [...]

[1] *A trăi pentru a-ți povesti viața*, p. 309

Am citit-o ascuns în camera mea, pe nerăsuflate și cu inima bătându-mi nebunește.[1]

A treia resemnare (1947) are drept fundament „contrastul strigător între senzații (constant angoasante), descrise cu mare precizie și măiestrie, și o construcție narativă suprarealistă mai curând forțată"[2], fiind un monolog al unui tânăr mort, în aparență, din copilărie, dar care a continuat să crească în sicriu, ajungând în final să se simtă anihilat de o dublă amenințare: a tot mai evidentei descompuneri a propriului trup și a groazei de a fi îngropat de viu.

Această primă încercare avea să fie judecată cu excesivă asprime – și atunci, și mai târziu – de către autor, care mărturisește cu subtilă autoironie:

Cu fiecare rând descopeream puterea devastatoare a literei tipărite, căci ceea ce construisem cu atâta dragoste și durere, ca o parodie umilă după un geniu universal, mi s-a revelat atunci ca un monolog încâlcit și lipsit de substanță, susținut cu chiu, cu vai de trei sau patru fraze ce mă mai consolau. A fost nevoie de aproape douăzeci de ani pentru a mă încumeta să o citesc a doua oară, iar judecata

[1] *A trăi pentru a-ți povesti viața*, pp. 310–311

[2] Dagmar Ploetz, *Gabriel García Márquez*, Madrid, Edaf, 2004, p. 26

LIBRIS We know books

mea de atunci – abia îmblânzită de compasiune – a fost mult mai puțin binevoitoare.[1]

Dincolo de entuziasmul năvalnic al prietenilor, care i-au apreciat fără rezerve povestirea, pentru începătorul García Márquez, timid și torturat de demonul scrisului, a contat imens îndemnul criticului José Álvaro Espinosa, de care avea să țină seama toată viața:

> Acum te-ai pomenit în vitrina scriitorilor consacrați – i-a spus acesta într-o discuție la cafenea, redată în volumul de memorii[2] – și ai multe de făcut ca s-o meriți.

Dar consacrarea oficială – își amintește scriitorul mai departe[3] – i-a adus-o cea de a doua povestire, *Eva sălășluiește în pisică* (1947), apărută „după patruzeci și două de zile" în același ziar *El Espectador,* „cel mai interesant și mai exigent de pe atunci", fiindcă, la câteva zile, Eduardo Zalamea, „criticul columbian cel mai lucid al vremii și cel mai receptiv la apariția noilor valori", i-a dedicat în coloana sa zilnică o notă elogioasă, în care scria:

> Cititorii suplimentului literar al acestui ziar au remarcat poate apariția unui talent

[1] *A trăi pentru a-ți povesti viața,* p. 311
[2] *A trăi pentru a-ți povesti viața,* p. 312
[3] *Ibidem,* pp. 313–314

> nou, original, cu o personalitate viguroasă. [...] Între hotarele imaginației se poate întâmpla orice, dar să știi să înfățișezi cu naturalețe, cu simplitate și fără exagerări perla pe care reușești s-o extragi nu-i ceva la îndemâna oricărui tânăr de douăzeci de ani care face primii pași pe tărâm literar. [...] Cu García Márquez se naște un nou și remarcabil scriitor.

Zarurile fuseseră aruncate!

Povestirile din volumul *Ochi de câine albastru* vădesc o certă unitate de inspirație, o coerență indiscutabilă, care izvorăște din protagonismul marcat al morții, căci ele sunt o incursiune vertiginoasă într-o „altă" realitate, aflată sub semnul prezenței ineluctabile a morții, mai întâi dezvăluită ca o obsesie întrevăzută în vis, și apoi cunoscută ca experiență absolută a ființei umane. Sub aspect structural, narațiunile ilustrează două tipuri care respectă totodată criteriul strict cronologic: cele de început, scrise între 1947 și 1950, și cele care datează din anii 1950–1955.

Textele din prima categorie se disting prin trăsături comune, privitoare atât la conținut, cât și la stil. Astfel, ele abordează motive ale literaturii universale – moarte și viață, realitate și vis, existență și aparență, ființa umană și dublul său, recrearea unor mituri biblice –, într-o manieră abstractă, fără nicio localizare, spațiul și timpul apărând ca noțiuni imprecise, neutre, adesea suprimate. Elementul fantastic